

נסכים?

גויים, שכן מועלים בהם?

תלמוד לומר בפרשת נסכים "ככה יעשה לשור". תלתה התורה את חיוב הנסכים בקרבן, ואין הבדל בין קרבן ישראל לקרבן עובד כוכבים לחיוב נסכים. הילכך, אם שלח העכו"ם דמי הנסכים, יקרבו משלו. ואם לאו, הם קרבים משל צבור, כי "תנאי בית דין" הוא שיקרבו משל צבור. והמיעוט של עכו"ם מנסכים נאמר לגבי נסכים הבאים בפני עצמם, שלא עם זבח, שאין העכו"ם יכול להביאם.

שנינו בברייתא: **אמר רבי יוסי: רואה אני בכולן להחמיר.**

ומוסיפה הברייתא לפי רבי שמעון: **כמה דברים אמורים בקדשי מזבח.**

ומבארת הגמרא: **מאי טעמא** דרבי שמעון לחלק בין קדשי מזבח של עכו"ם שלא מועלים בהם, לבין קדשי בדק הבית של

קסבר רבי שמעון, **כי גמרה, מה שנלמדה מעילה** בגזירה שוה "הטא הטא" מתרומה, לומר שאין מועלין בקדשי עובד כוכבים, זה רק בקדשי מזבח, שהם **דומיא דתרומה, דתרומה עצמה קדישא קדושת הגוף. אבל קדושת בדק הבית, דקדושת דמים היא, לא למדים אותה בגזירה שוה מתרומה, ולכן קדשי עובדי כוכבים שהקדישו העכו"ם לבדק הבית, מועלים בהם כבקדשי ישראל.**

תנו רבנן: דם שנטמא, וזרקו על גבי המזבח,

אם **בשוגג**,⁸ **הורצה**, עלה הזבח לרצון עבור בעליו בזריקת הדם הטמא על המזבח, והבעלים נתכפרו, והבשר נאכל, משום שהציץ מרצה על טומאת הדם.

אבל אם היה זה **במזיד, לא הורצה** הקרבן. מה-ב ודבר זה הוא רק קנס מדרבנן שלא יאכל

בספרו שם שגדר הדין של נסכים הבאים עם הזבח הוא, שמלבד דין הבאת נסכים שהוא דין על מביא הקרבן להביא גם נסכים עמו, יש גם דין נוסף על הקרבן עצמו שיבואו נסכים עמו, ולכן אפילו שעכו"ם נתמעט מדין הבאה של נסכים, ואינו יכול להיות קרוי המביא שלהם, מכל מקום יכול הוא להביאם כדי לקיים את דין הקרבן שדינו לבוא עם נסכים, וכמו שבאים הנסכים משל ציבור, שגם כן אין לציבור דין מביא עליהם, ולפי זה כתב הגרי"ז שדוקא נסכים הבאים עם הזבח יכול העכו"ם להתנדב, אבל נסכים הבאים בפני עצמן אינו מביא [אף לפי גירסא זו], שמכיון שהם באים בפני עצמן צריך שיהיה להם מביא, ועכו"ם הרי נתמעט מדין הבאת נסכים כלל.

8. במנחות [כה ב] נחלקו אמוראים בפירוש של שוגג ומזיד כאן. לפי רבינא הכונה שהיה שוגג בזריקת הדם או שהיה מזיד בזריקה, אבל אין שום חילוק בין אם אירעה הטומאה בדם בשוגג או במזיד. ולפי רב שילא זה להיפך, שהחילוק בין שוגג למזיד הוא דוקא באופן שהדם נטמא, אם זה היה בשוגג או במזיד, אבל אין חילוק אם נזרק הדם הטמא בשוגג או במזיד.

וביאר התוס' **ביבמות** [צ א ד"ה והא] שרבינא סובר שיותר ראוי לקנסו אם זרק את הדם הטמא במזיד, מאחר והוא מקריב על גבי המזבח דבר שהוא טמא ומאוס, מה שאין כן אם רק טימא את הדם במזיד, אין כל כך סיבה לקנסו אותו. ורב שילא סובר שיותר ראוי לקנסו על מה שטימא את הדם במזיד, מאחר שתחילת

שבעכו"ם דם שנטמא אינו מרצה בין בשוגג ובין במזיד.

אמר להו רב פפא: אפילו תימא, אפשר לומר שברייתא זאת בשיטת רבי יוסי היא.

כי שאני התם, לגבי ריצוי דם טמא, שיש לנו גילוי של התורה על זה, דאמר קרא בפרשת הציץ "והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני ה'". ודרשינן: רק להם, לבני ישראל, יהיה הציץ לרצון, לכפר להם על טומאת הדם, ולא לעובדי כוכבים, שאין הציץ מרצה על עובדי כוכבים.

ולפי זה, מה שאמרה הברייתא שבעובדי כוכבים בין בשוגג ומזיד לא הורצה, היינו מדאורייתא.

אמר ליה רב הונא בריה דרב נתן לרב פפא: לדברייך שאתה דורש את המיעוט הזה לפי רבי יוסי, אלא מעתה, הא דכתיב בפרשת טומאה "וינזרו מקדשי בני ישראל, ולא

הבשר. אבל הבעלים נתכפרו, ואינם צריכים להביא קרבן אחר, כי אין כח ביד בית דין לעקור דבר מן התורה ולפסול את הקרבן ולחייבו להביא קרבן אחר, כי הוא יהיה חולין בעזרה.

במה דברים אמורים שיש חילוק בין שוגג למזיד, בקרבן יחיד. אבל בקרבן ציבור, בין בשוגג בין במזיד הורצה. שלא קנסו בו רבנן.

ובקרבן עובדי כוכבים, בין בשוגג ובין במזיד, לא הורצה.^{9, 10}

אמרוה רבנן להלכה זו, שבקרבן עכו"ם לא הורצה דם שנטמא אפילו היתה הזריקה של הדם הטמא בשוגג, קמיה דרב פפא, והוסיפו: הא ברייתא כמאן? דלא כרבי יוסי. דאי סבירא לה כרבי יוסי, האמר: ככולן, בכל הדינים הללו אני רואה להחמיר, שאין חילוק בין קדשי ישראל לקדשי עכו"ם. ואילו הברייתא מחלקת ביניהם ואומרת

להדיוט.

10. בחידושי הגר"ז כאן ובאבן האזל [פסולי המוקדשין א לד] חידשו שכל מה שאמרנו שהציץ אינו מרצה בקרבן של נכרי, זה רק כשנטמא הדם, אבל אם נטמאו האימורים אזי הציץ מרצה להקריבם למזבח.

וטעם החילוק הוא, שהרי כל מה שלמדנו שהציץ אינו מרצה בעובדי כוכבים הוא משום שהם לא בני הרצאה, וכמו שאמרו בגמרא, וטעם זה שייך רק לענין הדם, שהכפרה תלויה בו והוא בא לריצוי על בעל הקרבן, ומאחר שאינם בני הרצאה וריצוי לא שייך בהם ריצוי הציץ. אבל האימורים, שאינם באים להיות לריצוי על בעל הקרבן, שהרי אין כפרת בעל

כל הפסול של הדם הוא מחמת מה שהוא טימא אותו, וגם משום שבשעה שהוא טימא אותו לא קיים שום מצוה, מה שאין כן כשזרק במזיד, שהדם כבר היה טמא לפני זה, וגם שהוא מקיים בשעה זו מצוה, משום כך לא קונסים אותו.

9. ומאחר שלא הורצה, אין מקטירים את האימורים של הקרבן, והמשנה למלך [פרק י הלכה ז ד"ה ודע שמה] מביא מחלוקת בין התוספות האם נכרי שנדר חייב לקיים נדרו או לא. ועיין באבני מילואים [א ב] שלמרות שנכרי אינו מצווה על איסור כל יחל, מכל מקום הוא מחוייב מצד דיני הממונות לקיים מה שנדר להביא קרבן, שהרי אמירה לגבוה כמסירה

פיגול, כגון קומץ וקטורת [שהוזכרו במשנה לעיל], מכל מקום, חייבין עליהן משום נותר, ומשום טמא. אם אכל בשוגג חייב קרבן חטאת, ואם אכל במזיד חייב כרת.

חזין מן הדם, שאין חייבין עליו לא משום פיגול, ולא משום נותר, ולא משום טומאה, כדמפרש בגמרא.

רבי שמעון מחייב משום טומאה רק בדבר שדרכו לאכול, כגון קומץ ומנחת כהנים, שאף על פי שהם עומדים להקטרה על גבי המזבח ולא עומדים לאכילת אדם, כיון שהם ראויים לאכילה, חייבים על אכילתם בטומאה.

אבל העצים והלבונה והקטורת, שאינן ראויין לאכילה, אין חייבין על אכילתן משום טומאה. ורבנן חולקים עליו ומחייבים בכולם.¹³

יחללו את שם קדשי אשר הם מקדישים לי", האם הכי נמו נדרוש "הם", בני ישראל, ולא עובדי כוכבים, כמו שמיעטת גבי רצוי ציץ, ותאמר שאין חייבין לרבי יוסי על אכילת קדשי עכו"ם בטומאה? והלא רבי יוסי אמר ש"בכולן [גם בטומאה] אני רואה להחמיר בקדשי עכו"ם כבישראל".¹¹

אלא, אמר רב אשי: אמר קרא לגבי ריצוי ציץ על דם טמא שנוזק "לרצון להם לפני ה'", ועובדי כוכבים לאו בני הרצאה נינהו.¹² שאין הקדוש ברוך הוא מתרצה להם. וזה הוא מיעוט מיוחד שנאמר רק לגבי רצוי ציץ, אבל בשאר הדינים סבירא ליה לרבי יוסי שעובדי כוכבים נתרבו כישראל.

מתניתין

אפילו דברים שאין חייבים עליהם משום

בטומאה, ולכן לומדים מהציץ.

12. האבן האזל [שם] מבאר שאין כונת הגמרא לומר שאין ריצוי כלל על העכו"ם בקרבנו, שהרי בגמרא תמורה [ב ב] מבואר בפירוש שנכרי יכול להביא קרבן כדי שהוא עצמו יתכפר בו, אלא הכונה שאין להם כפרה מקיבעא [כלומר גמורה וקבועה] אלא מקופיא, וכמו שהגמרא אמרה [לעיל ו א] לענין יורש.

13. הכסף משנה [פסולי המוקדשין יח כד] כתב שלפי רבי שמעון גם אין חייבין משום נותר על עצים ולבונה. והטעם הוא משום שלומדים נותר בגזירה שוה "חילול חילול" מטמא, ואם אין חיוב של טומאת הגוף עליהם, הוא הדין שאין בהם חיוב נותר, וכמו שביאר החזו"א [זבחים טח].

הקרבן תלויה בהם, אין בהם כל חילוק בין אם הם של עכו"ם או של ישראל, אלא בכל ענין שייך בהם ריצוי ציץ להיות קרבים על המזבח.

11. רש"י מפרש שהקושיא היא ממה שלמדנו במשנה שרבי יוסי מחייב משום טמא בקדשי עכו"ם. ובהגהות הב"ח כתב לפרש לפי מה שמבואר בגמרא לעיל [טו ב] שמאחר ולמדנו שהציץ אינו מרצה על טומאת הדם בקדשי עכו"ם, למרות שבקדשי ישראל הוא מרצה, ודאי שיש חיוב על כהן המקריב את קרבן העכו"ם בטומאת הגוף ואפילו לרבי שמעון.

אולם כנראה שרש"י מפרש שמאחר וכאן בסוגיין מדברים לענין אכילת הקרבן בטומאת הגוף, לענין זה לא שייך ללמוד כלום מענין ריצוי הציץ, אבל לעיל דיברנו לענין הקרבה

גמרא

שנינו במשנה לעיל את הכלל שאין חייבים על פיגול אלא אם הוא דבר שיש לו היתר בין לאדם ובין למזבח. ועתה מביאה הגמרא ברייתא הדנה בענין:

תנו רבנן: יכול לא יהו חייבין, לא יהיה חיוב חטאת על אכילת קדשים טמאים, משום טומאה, אלא על דבר שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח.¹⁴

ודין הוא שנלמד דבר זה מקל וחומר [ובצורה הפוכה, מהחמור אל הקל]: ומה פיגול, שהוא חמור, לפי שהוא בקביעה, קרבן קבוע, שלא הקילה בו תורה, אלא בין עני ובין עשיר מביא כשבה או שעירה לחטאת, ובידיעה אחת, שכדי לחייבו קרבן חטאת אין צורך שתהיה לו ידיעה על הפיגול לפני שאכל אותו, אלא די בכך ששגג באכילת הפיגול ואחר כך נודע לו שאכלו לחייבו חטאת, ולא הותר מכללו בצבור [ואילו גבי טומאה מצינו שטומאה הותרה בציבור], מכל מקום, אין חייבין עליו אלא על דבר שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח.

קל וחומר לטומאה, הקלה מפיגול, בכך:

א. שהיא אינה מחייבת קרבן קבוע, אלא

חיובה הוא בעולה ויורד [עשיר מביא בהמה, העני מביא שתי תורים או בני יונה, והדל ביותר מביא מנחה].

ב. ובשתי ידיעות, שכדי להתחייב על אכילת קדשים בטומאת הגוף צריך שידע תחילה שנטמא, ולאחר מכן תתעלם ממנו ידיעת הטומאה, ויאכל את הקדש בשוגג, ואחרי שאכל תוודע לו טומאתו. אבל בידיעה אחת בסוף שאכל קדשים בטומאת הגוף, בלי שתהא לו ידיעה מוקדמת שנטמא, אינו חייב קרבן על אכילת הקדשים בעודו טמא.

ג. והותרה הטומאה מכללה, שהרי טומאת הגוף הותרה בצבור, כמו שמצינו שקרבן פסח, שבא בטומאת צבור, גם נאכל בטומאה זאת.

ואם כן, וכי אינו דין שאינו חייב על הטומאה אלא על דבר שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח?!

תלמוד לומר בפרשת טומאה "וינזרו מקדשי בני ישראל, ולא יחללו את שם קדשי אשר הם מקדישים לי". משמע שכל המוקדשים התרבו, בין יש להם מתירים ובין לאו.

יכול מיד, משעה שהקדישו את הקרבן יתחייב עליו האוכל משום טומאה?

14. נותר וטמא בדבר שאין לו מתירין, לא היו צריכים פסוק בדם למעטן מהם, ונשאר בצע"ג. ויעויין בתוס' לעיל [מב ב ד"ה הקומץ, בסוף דבריהם] שנסתפקו התוס' האם בשיירי הדם יש חיוב פיגול, ואם נאמר שיש בהם פיגול, מיושבת הקושיא.

14. הקשה הגרעק"א איך יתכן שאין חיוב משום נותר וטמא בדברים שאין להם מתירין, שהרי מבואר במשנה לעיל [מג] שדם אין בו חיוב משום פיגול, הואיל ואין לו מתיר אלא הוא עצמו המתיר, ולקמן בגמרא לומדים מפסוקים שאין חיוב נותר וטמא בדם, ואם לא היה חיוב

תלמוד לומר בפרשת טומאה, "כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים", וכדמפרש ואזיל, שאין חייבים על אכילת בשר קודש בטומאת הגוף אלא אם הוכשר הקודש להיקרב למזבח, לאחר זריקת הדם.

ומסבירה הגמרא את הלימוד: הרי לא יתכן שהמקרא האומר "כל איש אשר יקרב" הוא כפשוטו, שעל הקריבה, דהיינו הנגיעה בבשר הקודש כאשר האדם הוא טמא תחייב אותו קרבן חטאת, וכך אמר רבי אלעזר בתמיהה: **וכי יש נוגע בקדשים שהוא חייב קרבן על נגיעתו בהם בעודנו טמא! ? והלא נאמר "איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב, בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר". ומשמע שרק באכילה הוא חייב.**

אלא, אם כן, מה תלמוד לומר "אשר יקרב"?

בהוכשר בשר ליקרב, הכתוב מדבר.

ובקדשים הכתוב מדבר, וכך פירוש הכתוב: כל איש אשר יקריב קדשים, ואחר כך יאכלם, וטומאתו על יו, ונכרתה הנפש.

הא כיצד הוא מתחייב על אכילה בטומאה?

אם יש לו מתירין, כגון אימורין ובשר, שהדם מתירן, הרי הוא מתחייב רק משיקרו מתירין, דהיינו לאחר זריקת הדם.

ואם אין לו מתירין, כגון מנחת כהן ונסכים, הרי הוא מתחייב משיקדש אותן בכלי, לפי שקידוש בכלי הוא המכשירן להקרבה.

והוינן בה: **אשכחן טומאה שחייב אף על דבר שאין לו מתירין.**

נותר — מנלן שחייב בכי האי גוונא.

ומתרצינן: **אתי נותר בגזירה שווה של "חילול חילול" מטומאה.** בטומאה כתיב "ולא יחללו", ובנותר כתיב "קדש ה' חלל".

ופרכינן: **ולילף נותר בגזירה שוה "עוון עוון" מפיגול שלא יתחייב רק על דבר שיש לו מתירין לאדם ולמזבח, דכתיב בפיגול "עונה תשא", ובנותר כתיב "עונו ישא".**

ומתרצינן: **מסתברא, מטומאה הוי ליה למילף בגזירה שוה ולא מפיגול, שכן גז"ל סימן.**

נותר דומה לטומאה בשלשה דברים, שסימן גז"ל.

ג' — פסול הגוף: נותר וטומאה הם פסול בגופו של האדם הטמא האוכל, או בגוף הבשר שנותר. מה שאין כן פיגול, שהוא פסול מחשבה.

ד' — זריקה: נותר וטומאה אין זריקת הדם מביאתן לידי הפסול. מה שאין כן פיגול, שזריקת הדם קובעתו בפסול.

ה' — חילול: נותר וטמא נאמר בהן חילול. מה שאין כן פיגול, שלא נאמר בו חילול.

ופרכינן: **אדרבה, נותר מפיגול הוה ליה למילף, שכן הם דומים זה לזה ביותר אופנים, ואלו הם:**

א. הותר, נותר ופיגול דומים זה לזה בכך ששניהם לא הותרו מכללן בשום מקום, מה שאין כן טומאה, שהותרה מכללה בצבור.

ב. ציין, נותר ופיגול אין הציץ מרצה עליהן, מה שאין כן טומאה, שהציץ מרצה עליה בטומאה, שאם זרק דם שנטמא, הקרבן הורצה על ידי ריצוי הציץ.

ג. **טהורין**, נותר ופיגול שניהן טהורים, מה שאין כן טומאה.

ד. **בזמן**, נותר ופיגול נפסלין בזמן [נותר נפסל אחר הזמן, ופיגול נפסל במחשבה חוץ לזמן], מה שאין כן טומאה, שאינה תלויה בזמן.

ה. **קרב**, נותר ופיגול, בשניהן הפסול הוא בדבר הקרב. מה שאין כן טומאת הגוף שפסולו במקריב.

ו. **ואם** כן תיקשי, שהרי **הני**, חמשת הדברים השווים בנותר ובפיגול, **נפישן**, רבים הם יותר משלשת הדברים השווים בטומאה ובנותר, ואם כן מסתבר ללמוד נותר מפיגול, ולא מטומאה.

ז. **ומתריצין**: **אלא**, מה שאמרנו שנותר חייב אפילו על דבר שאין לו מתירין, אנו למדים זאת **מדתני לוי**.

ח. **דתני לוי**: מנין לנו לומר לגבי הפסוק בפרשת האיסור לאכול קדשים בטומאת הגוף, "וינזרו מקדשי בני ישראל", **שאף בפסול זמן** [דהיינו נותר] **הכתוב מדבר**?

ט. **תלמוד לומר "ולא יחללו את שם קדשי, אשר הם מקדישים"**.

י. **מדכתיב "ולא יחללו" ולא כתיב "ולא**

יחלו", משמע **שבשני חילולין הכתוב מא-א מדבר**.

יא. **אחד** — **פסול נותר**, שמצאנו בו לשון חילול, דכתיב בפרשת נותר "כי את קדש ה' חלל".

יב. **ואחד** — **פסול טומאה**.

יג. ועל שניהם נאמר הריבוי "אשר הם מקדישים", שממנו מרבים את כל המוקדשים, אפילו אלו שאין להן מתירין.

יד. **שנינו במשנה: חוץ מן הדם**.

טו. ודנה הגמרא: **מנא הני מילי** שעל דם אין חייבין משום נותר וטומאה?

טז. ותחילה מבארת הגמרא את המקור למעט דם ממעילה, ובהמשך היא מבארת את המקור למעט דם מנותר ומטומאה.

יז. **אמר עולא**¹ על מה ששנינו לגבי מעילה, שאין מועלין בדמים: **אמר קרא** לגבי הדם [ויקרא יז יא] "כי נפש הבשר בדם היא. ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר על נפשותיכם". ודרשינן "לכם", **שלכם היא**. ולכן אין מועלין בדם.

יח. **דבי רבי ישמעאל תנא**, למד מכאן שאין מעילה בדם: **אמר קרא "לכפר" לכפרה נתתיו**² לדם, שלגבי זה בלבד יהיה דין הדם

1. המקדש דוד [י ז] כותב שיש נפקא מינה מהיכן נלמד הדין שאין מעילה בדם. שלפי עולא שהלימוד הוא מ"לכם", וכן לפי תנא דבי רבי ישמעאל שהלימוד הוא מ"לכפר", אם כן אין לנו מקור רק שאין בו חיוב מעילה, אבל עדיין יתכן שיש בו איסור הנאה מן התורה, אבל לפי רבי יוחנן שלומדים שלפני כפרה הרי

2. האחיעזר [ב, ט ו] מצדד לומר שמאחר והלימוד הוא "לכפרה נתתיו", אם כן דוקא דם הנפש הראוי לזריקה נתמעט, אבל דם האברים